

Kraftsamling Sydöland 2019-2020

KRAFTSAMLING SYDÖLAND

En sammanfattning av projektet

Sammanfattning

Projektet Kraftsamling Sydöland startades av Mörbylånga kommun med anledning av Cementas beslut om minskning av sin verksamhet i Degerhamn. Projektet drevs 2019-2020 med finansiering från Mörbylånga kommun, Region Kalmar län och Cementa Degerhamn med syfte att på sikt utveckla ett livskraftigt och attraktivt Sydöland för boende, verksamheter och besökare. I projektet har fem personer på sammanlagt en heltidstjänst arbetat med aktiviteter kopplat till företagsetablering, företagsutveckling, nyföretagande, besöksnäring, gröna näringar, inflyttning, lokal samverkan, kollektivtrafik, räddningstjänst och hälso- och sjukvård. Bland resultaten kan nämnas 18 nystartade företag på Sydöland, nya marknadsföringsfilmer för inflyttning och räddningstjänst, ett nytt dialog-forum för samverkan samt ett nytt utvecklingsbidrag på 1,5 miljon kronor till föreningar och företag 2020-2022. Projektet har haft en total budget på drygt 2,5 miljoner kronor, varav cirka 1 800 000 kr utgjorts av personalkostnader. Efter 2020 fortsätter satsningarna inom ramen för kommunens ordinarie arbete med bland annat nya inflyttningskampanjer, utveckling av hamnarna, ny landsbygdspeng och samverkan genom Nätverk Sydöland.

Innehåll

1	Bakgrund	4
2	Syfte och målsättningar	5
3	Aktiviteter och resultat.....	6
3.1	Företagsetablering	6
3.2	Företagsutveckling	6
3.3	Nyföretagande	6
3.4	Besöksnäring	7
3.5	Gröna näringar	8
3.6	Lokal samverkan	9
3.7	Hälso- och sjukvård	9
3.8	Kollektivtrafik	10
3.9	Räddningstjänst	10
3.10	Inflyttning	10
3.11	Eketorps Borg	11
3.12	Utvecklingsmedel Sydöland	11
4	Information och kommunikation	13
5	Viktiga samverkansparter	14
5.1	Lokala föreningar och företag	14
5.2	Regionala och nationella föreningar och myndigheter	14
5.3	Akademi och Forskning	15
6	Ekonomi.....	16
7	Reflektioner kring projektet	17
7.1	Möjligheter och hinder vid företagsetablering	17
7.2	Hamnarna som nav för utveckling av besöksnäringen	17
7.3	Projektets organisation	18
8	Fortsättning följer	19

1 Bakgrund

Projektet Kraftsamling Sydöland startades av Mörbylånga kommun med anledning av Cementas beslut om minskning av sin verksamhet i Degerhamn. Nedskärningen medförde att ett 60-tal arbetstillfällen försvann från Sydölands, då, största arbetsplats och därmed en betydande del av Sydölands arbetstillfällen. Dessutom fanns risk för att flera underleverantörer kunde drabbas negativt och även det omgivande samhället i form av svårighet att upprätthålla både kommersiella och offentliga servicefunktioner på grund av minskad befolkning.

För att lindra konsekvenserna av Cementas nedskärningar och istället få fart på utvecklingen för att på sikt skapa ett livskraftigt och attraktivt Sydöland bildades därför projektet Kraftsamling Sydöland. Projektet pågick under 2019 och 2020 och medfinansierades av Region Kalmar län och Cementa Degerhamn. Till Sydöland räknas den sydligaste kommundelen, det vill säga postnummerområde Degerhamn.

Styrgruppen bestod av Mörbylånga kommun, Region Kalmar län, Länsstyrelsen Kalmar Län, Ölands Turismorganisation, Arbetsförmedlingen, Ölands Bank, Cementa Degerhamn, Guldfågeln, Kalmar Ölands Trädgårdsprodukter, LRF och Södra Möckleby Sockenförening. Arbetsgruppen bestod av en heltidstjänst fördelad på en projektledare och tre-fyra kommunala tjänstepersoner verksamma inom arbetsmarknads- och integration, näringsliv och landsbygdsutveckling.

Styrgruppsmöte i församlingshemmet Södra Möckleby september 2019. Foto: Eva Engström.

2 Syfte och målsättningar

Syftet med Kraftsamling Sydöland var att på sikt utveckla ett livskraftigt och attraktivt Sydöland för boende, verksamheter och besökare. De aktiviteter som projektet initierade ska fram till 2025 resultera i att fem företag har etablerats på Sydöland, 12 nya företag har startat, 200 företag har erbjudits utvecklingsinsatser och invånarantalet har ökat med 35 personer. Målet är även att det 2025 ska finnas fungerande kollektivtrafik, räddningstjänst hälso- och sjukvård och att Sydöland ska verka som en stark och enad kraft för sin egen utveckling. Under projektiden 2019-2020 var målsättningen att boende och verksamma på Sydöland skulle uppleva framtidstro och känna att de aktiviteter som genomfördes medverkade till samhällets utveckling. Boende, verksamma och besökare på Sydöland skulle se Mörbylånga kommun som en progressiv kraft för utveckling och de aktiviteter som genomfördes på Sydöland som spännande och intressanta.

3 Aktiviteter och resultat

3.1 Företagsetablering

I samband med att Kraftsamling Sydöland startade pågick också uppstarten av ett parallellt projekt finansierat av Länsstyrelsen i Kalmar län för att arbeta med företagsetableringar på Öland. Genom Kraftsamling kopplades projektet till Sydöland och två konsulter arbetade under 2019 med att ta fram förslag på lämpliga företag för etablering på Sydöland och även inleda kontakter med dessa. Ett företag som etablerat sig på Sydöland under projektet är Husläkarcentrum. Genom Kraftsamling Sydölands initiativ har dessutom Distriktsveterinärerna etablerat sig i kommunen, vilket gynnar även företagare på Sydöland. Processen för ett företag att etablera sig på en annan ort är ofta utdragen och kräver långsiktiga relationer, varför uppdraget i slutet av 2019 lämnades över till Mörbylånga kommun och den nya näringslivschefen som då anställdes. Dialog om etablering förs kontinuerligt med olika intressenter men en utmaning är tillgången på lämplig mark och lokaler på Sydöland.

3.2 Företagsutveckling

Under 2019 hade projektet ett stort fokus på att stödja den uppsagda personalen på Cementa till nytt arbete samt att hjälpa företagen på Sydöland med kompetensförsörjning. Kraftsamling Sydölands verksamhet inriktades därför till en början mot informationsinsatser och personliga samtal till de 69 personer som blivit uppsagda.

Våren 2019 anordnades en jobbmässa i Södra Möckleby där ett 50-tal personer kom för att träffa tio arbetsgivare som sökte personal. Genom arbetsmarknadsenhetens matchningstjänst matchades flera personer till jobb på Sydöland. Kraftsamling Sydöland var även med och arrangerade en konferens på temat kompetensförsörjning i besöksnäringen tillsammans med Ölands turism och Borgholms kommun i november 2019, där ett tio-tal företag från Sydöland deltog. Under projektet har ett flertal företagsbesök med politiker och tjänstepersoner genomförts på Sydöland.

I slutet av 2019 gick livsmedelsaffären i Södra Möckleby i konkurs. En lokal arbetsgrupp bildades med ambitionen att etablera en ny livsmedelsbutik på orten. På begäran av arbetsgruppen fungerade Kraftsamling Sydöland under våren 2019 som en resurs för det startade initiativet avseende lämpliga kontaktvägar för att utreda och påbörja en process för uppstart av en ny butik i ny regi. Det lokala initiativet ledde till att en ny butik med ett helt nytt koncept öppnade i Södra Möckleby 4 juli 2020. Butiken är obemannad vissa delar av dygnet och driv som ett SVB-bolag (aktiebolag med begränsad vinstutdelning) med 200 delägare.

3.3 Nyföretagande

Tillsammans med bland andra Nyföretagarcentrum, Arbetsförmedlingen och Coompanion har informationsträffar för personer intresserade av att starta eget företag genomförts, bland annat i Södra Möckleby. Under 2019-2020 startade 18 nya företag på Sydöland, varav tre startades av tidigare personal på Cementa.

3.4 Besöksnäring

Tidigt i projektet identifierades hamnarna på Sydöland som en viktig resurs med stor potential för utveckling som besöksmål. Därför sökte arbetsgruppen extern finansiering från Länsstyrelsen för att kunna arbeta mer fokuserat med hamnarna. En konsult anlätades för att genomföra en förstudie om behoven och utvecklingsmöjligheterna för kommunens hamnar, samt ta fram en handlingsplan för fortsatt arbete (Utveckla hamnarna på södra Öland – Nulägesbeskrivning och förslag på utveckling 2019-12-19). För att under 2020 påbörja genomförandet av handlingsplanen planerades att söka fortsatta utvecklingsmedel från Länsstyrelsen, men i mitten av januari 2020 kom besked om att Näringsdepartementet beslutat att hålla inne dessa medel.

I mitten av 2020 hittade arbetsgruppen ny finansiering från Regionen för att kunna fortsätta satsningen, men då med ett bredare fokus på besöksnäring. I satsningen ingick att i samverkan med lokala, kommunala och regionala parter verka som en kompletterande resurs i kontakt med föreningar, företag och andra organisationer. I uppdraget ingick att informera om och vara behjälplig med ansökningar (bland annat avseende Utvecklingsmedel Sydöland) samt planera och genomföra konkreta åtgärder och initiativ inom besöks- och turismnäringen, för att därigenom medverka till flera fastboende, fler företag och fler besökare på Sydöland. Projektet har bland annat arbetat tillsammans med Gräsgårds hamnförening för uppförande av en vrakutställning och utveckling i/av Gräsgårds hamn, hjälpt Södra Möckleby hembygdsförening med utveckling av Bergsstigen, haft kontakt med entreprenör med intresse av att investera i en skulpturled, påbörjat initiativ samt koordinering för att uppmärksamma den 300-åriga industriepoken i Degerhamn, hjälpt till i planarbetet av Grönhögens hamn, samverkan med föreningar och näringsidkare kring cykelleden fyr till fyr, deltagit i båtmässan i Stockholm tillsammans med Borgholms kommun, undersökt möjlighet för utvecklande av befintliga ställplatser och anläggande av nya ställplatser och dygnsparkeringar.

Gräsgårds fiskehamn. Foto: Eva Engström.

Ölands gemensamma monter på båtmässan i Stockholm 2020. Foto: Ulf Kyrling.

3.5 Gröna näringar

Inom aktiviteten Gröna näringar har den pågående corona-pandemin gjort det omöjligt att anordna fysiska möten i linje med de initiativ som planerades. Istället arrangerades en digital inspirationskonferens med ett 30-tal deltagare i början av november 2020 i samarbete med Hushållningssällskapet för att visa på vilka möjligheter som finns och förutsättningarna för att bredda utbudet av verksamheter inom de gröna näringarna på Sydöland. Programmet innehöll föreläsningar om bland annat algodling, odling i tomma byggnader på landsbygden, information om den regionala livsmedelsstrategin, aquaponisk odling, landbaserad fiskodling, framställning av biokol, odling av frukt och bär, andelsjordbruk samt en SWOT-analys kring Sydölands för- och nackdelar för olika former av odling.

I ett försök att öka intresset för nya former av odling och hållbara matproduktionssystem deltog, på initiativ av projektet Kraftsamling Sydöland, flera tjänstepersoner från Mörbylånga kommun på ett studiebesök till anläggningen Ödevata fiskecamp utanför Emmaboda, som är en försöks- och visningsanläggning för biokolstillverkning och aquaponi. På Kraftsamling Sydölands initiativ har en regional grupp bildats, bestående av representanter från Hushållningssällskapet, ett antal kommuner, länsstyrelsen och Region Kalmar med uppdrag att undersöka och komma med förslag på hur produktion och användning av biokol kan stimuleras i Kalmar län.

Den största utmaningen för att även framöver kunna bedriva olika former av lantbruk på Sydöland är att hitta lösningar för att säkra tillgång till vatten. Kraftsamling Sydöland tog under året därför initiativ till att sammanföra LRF Mörbylånga med Cementa AB i Degerhamn för att diskutera möjligheten att kunna använda det vatten som ansamlas i Cementas nedlagda kalkbrott för bevattning av åkrarna och till vatten för djurbesättningar på Sydöland. LRF och Cementa har därefter tagit initiativet vidare till Länsstyrelsen för fortsatt planering av processen. I försök att medverka till lösningar av bristen på grundvatten har Kraftsamling Sydöland också medverkat till att ett antal kontakter etablerats mellan företag i behov av vatten och företag med verksamhet inriktad på avsättning av havsvatten.

Fiskodling på Ödevata fiskecamp. Foto: Eva Engström.

Biokolsugn på Ödevata Fiskecamp. Foto: Eva Engström.

3.6 Lokal samverkan

För att få fart på utvecklingsarbetet på Sydöland och stärka samverkan mellan alla engagerade har fyra workshops med allmänheten genomförts under projektet. Fokus för flera av träffarna var att hitta vägar för bättre samverkan kring utvecklingsfrågor och en konsult med mångårig erfarenhet av lokal organisering deltog i hela processen. Dessutom har två forskare från Linnéuniversitetet med fokus på Entreprenörskap och social förändring följt processen och bidragit med värdefulla perspektiv. Träffarna resulterade i att en arbetsgrupp bildades med representanter från Sydölands sex socknar.

Arbetsgruppen tog fram ett förslag om att skapa ett dialog-forum med just representanter från Sydölands socknar och Mörbylånga kommun och efter en remissrunda antogs förslaget av kommunstyrelsen. Därefter har 13 föreningar anslutit sig genom att underteckna en överenskommelse och Nätverk Sydöland hade sin uppstartsträff i december 2020. Syftet med Nätverk Sydöland är att stärka samverkan för att skapa en långsiktigt hållbar utveckling och ett livskraftigt och attraktivt Sydöland för boende, verksamma och besökare.

Stormöte om samverkan i Grönhögen vintern 2019. Foto: Eva Engström.

Nätverk Sydölands logga utifrån skiss av Eva Hansson Törngren.

3.7 Hälso- och sjukvård

En av målsättningarna initialt i projektet var att undersöka möjligheterna att tillgängliggöra vård på Sydöland. Tidigt i projektet blev Mörbylånga kommun kontaktade av en entreprenör som vill etablera en privat hälsocentral i Södra Möckleby. Mörbylånga bostads AB och Södra Möckleby sockenförening hjälpte till att anpassa en lokal och under sommaren 2019 öppnade filialen som sedan dess haft mottagning två dagar i veckan.

3.8 Kollektivtrafik

Under projektet har målsättningen varit att initiera en dialog med KLT (Kalmar länstrafik) för att på sikt förbättra möjligheterna att resa kollektivt på Sydöland. Under projektet har flera träffar genomförts med KLT, bland annat har kommunalrådet åkt buss med ordföranden i kollektivtrafiknämnden till Södra Möckleby.

Projektet har också tagit initiativ till att de kommunala landsbygdsutvecklarna i Kalmar län tillsammans träffat tjänstepersoner på KLT och diskuterat förutsättningarna för resande på landsbygden. Under projektet har Mörbylånga kommun lämnat remiss på KLTs trafikförsörjningsprogram och där lyft fram behovet av att utveckla lösningar som fungerar för landsbygden.

3.9 Räddningstjänst

Då nedskärningarna på Cementa bidrog till att en redan underbemannad räddningsstyrka i Degerhamn fick ännu svårare förutsättningar inleddes tidigt dialog med räddningstjänsten om hur projektet kunde stärka förutsättningarna för deras verksamhet. Kontinuerlig dialog har sedan förts med berörda tjänstepersoner inom kommunen för att öka möjligheterna för tjänstepersoner att jobba inom räddningstjänsten och två marknadsföringsfilmer har tagits fram i rekryteringssyfte. I budgeten 2021 har både Borgholms och Mörbylånga kommun skjutit in mer medel till kommunalförbundet för att de ska klara av ökade utgifter för bland annat räddningstjänsten.

Filminspelning vid Räddningstjänsten i Degerhamn. Foto: Camilla Andersson.

3.10 Inflyttning

Under Öland Spirar 2019 genomfördes en bomässa i Grönhögen tillsammans med Södra Möckleby sockenförening. Fokus för mässan var hållbart och gemensamt boende på landsbygden. Mässan hade flera syften: att inspirera till hållbart byggande, att väcka intresse för gemensamboende/seniorboende och att öka inflyttningen. Omkring 500 personer besökte mässan som bjöd på ett 20-tal utställare och sju föredrag, samt middag och storbandsjazz på kvällen.

Därefter gjordes en enkät med permanent- och deltidsboende på Sydöland om varför de valt att flytta till Sydöland eller vad som skulle kunna få dem att flytta till Sydöland. Resultatet användes sedan för att söka medel från Länsstyrelsen och göra en marknadsföringskampanj i sociala medier mot riktade målgrupper i större städer. Kampanjen resulterade i att ett 50-tal personer kontaktade Mörbylånga kommun för att få mer information om Sydöland. Dessutom gjordes två inspirationsfilmer med Sydölänningar, varav den ena visats mer än 7000 gånger. Trots nämnda aktiviteter har befolkningen på Sydöland minskat från 983 personer 2018 till 978 personer 2020 enligt statistik från SCB.

Bomässa vid medborgarhuset i Grönhögen sommaren 2019. Foto: Eva Engström.

Marknadsföringskampanj för inflyttning i sociala medier.

3.11 Eketorps Borg

I början av 2019 beslutade sig Kalmar länsmuseum för att inte längre driva ett av Sydölands största besöksmål, Eketorps borg. För att inte borgen skulle stängas beslutade sig därför Mörbylånga kommun för att överta driften. Kraftsamling Sydöland bidrog med marknadsföringsinsatser så som en trespråkig folder och annonsering. Under 2019-2020 hade borgen en förlängd säsong jämfört med tidigare år och erbjöd museum, barnverksamhet och guidningar. Under 2019 uppgick antalet besökare till mer än 38 000, vilket är det högsta antal borgen haft de senaste tio åren.

3.12 Utvecklingsmedel Sydöland

I samband med att Cementa Sverige meddelade att de skulle minska verksamheten i Degerhamn inledde Mörbylånga kommun en dialog med Cementa Sverige för att de skulle bidra till omställningen som krävdes på Sydöland. Det resulterade i att Cementa Sverige beslutade att avsätta 1,5 miljoner kronor under tre år för Mörbylånga kommun att förfoga över. Eftersom det är många, både företag och föreningar, som arbetar med utveckling på Sydöland, beslutade Mörbylånga kommun att fler skulle få ta del av utvecklingsmedlen och tillsammans med Cementa Degerhamn skapades kriterier för projekt med syfte att skapa en långsiktig hållbar utveckling på Sydöland.

Under 2020 har nio föreningar och två företag blivit beviljade utvecklingsmedel till ett sammanlagt värde av 507 107 kronor. Pengarna har använts till nyinvesteringar som beachvolleyplan i Grönhögen, utegym och mötesplats i Södra Möckleby, men även upprustning av till exempel av bryggor och pir i Degerhamn och Seby, sockenstuga i Segerstad och vandringsled i Degerhamn. Dessutom har utvecklingsmedlen inbringat medfinansiering på sammanlagt omkring 400 000 kr. Utvecklingsmedlen kommer gå att söka även under 2021 och 2022. De har dessutom inspirerat till att Mörbylånga kommun beslutat om en landsbygdspeng som ska kunna användas i hela kommunen.

Brygga i Degerhamn som finansierats med utvecklingsmedel. Foto: Eva Engström.

Beachvolleyplan i Grönhögen som finansierats med utvecklingsmedel. Foto Eva Engström.

4 Information och kommunikation

Projektet har använt flera olika kanaler för att informera om aktiviteterna. På facebook-sidan Kraftsamling Sydöland, med drygt 400 följare, har info om stort och smått publicerats kontinuerligt. Större aktiviteter har spridits via kommunens webbsida, app och facebook-sida.

Projektet har fått bra täckning av lokal och regional media som Ölandsbladet, Barometern, Radio Kalmar och SVT Småland. Annonser i tryckt lokalmedia har använts vid ett antal tillfällen i projektet.

Under 2019 presenterades projektet på två informationsträffar på Sydöland där allmänheten var inbjuden att delta och 70 respektive 50 personer deltog vid dessa tillfällen. Under 2020 förhindrade tyvärr pandemin möjligheten att genomföra fler stormöten.

I början av projektet etablerades ett lokalkontor i Södra Möckleby, för att projektgruppen och andra kommuntjänstemän skulle kunna vara på plats på Sydöland och vara lätta att nå. Kontoret hade öppet för allmänheten två dagar varje vecka och har fungerat som en värdefull mötesplats under projektiden.

Hösten 2019 var projektet en programpunkt på de nationella landsbygdsdagarna i Borgholm.

Kommunledningen på plats på kontoret i Södra Möckleby hösten 2019. Foto: Eva Engström.

Sveriges Radio rapporterade vid flera tillfällen om projektet. Foto: Anna Gustafsson.

5 Viktiga samverkansparter

5.1 Lokala föreningar och företag

För ett framgångsrikt lokalt utvecklingsarbete är det viktigt att så många av samhällets sektorer som möjligt finns med och deltar med sina resurser.

Tidigare har samverkan mellan den offentliga, den privata och den akademiska sektorn setts som nödvändig för utveckling, men när det kommer till lokal utveckling på landsbygden är ofta den ideella sektorn avgörande för utveckling och genomförande. Lika viktigt är det att lokal utveckling inte isoleras till just begreppet "lokal". Istället måste lokal utveckling kopplas till och ses som en del av både kommunal, regional och nationell utveckling – och även gärna europeisk utveckling.

Helt avgörande för att uppnå resultat i utvecklingsarbetet på Sydöland har varit kontakten och samarbetet med föreningslivet. Det mest utmärkande resultatet är etablerandet av Nätverk Sydöland som inte hade kunnat uppnås utan en positiv inställning till samverkan från föreningarna i Sydölands sex socknar. Vissa föreningar har över tid varit mer framträdande i utvecklingsarbetet och främst då Södra Möckleby Sockenförening, som deltagit i och varit drivande i många sammanhang vid både planering och genomförande.

Cementa AB Degerhamn har genom sin öppna och generösa attityd utgjort en viktig lokal samverkanspart allteftersom ett flertal aktörer sett de stora markområden som Cementa äger som mycket intressanta områden att exploatera för olika användningsområden. Det är viktigt att framhålla att Cementa Degerhamn fortfarande bedriver verksamhet, har nyanställt efter omstruktureringen och har stora möjligheter att även fortsättningsvis bidra till samhällets utveckling på Sydöland. Även Grönhögens utvecklingsbolag, och flera andra privata företag, har på lokal nivå utgjort viktiga samtalsparter för att styra Kraftsamling Sydölands verksamhet i den riktning som kan ge mest utdelning i form av utveckling på Sydöland.

5.2 Regionala och nationella föreningar och myndigheter

Flera regionala aktörer såsom Region Kalmar län, Länsstyrelsen, Coompanion Kalmar län, Hushållningssällskapet, LRF Sydost med flera har under hela projektperioden utgjort ett mycket bra stöd för Kraftsamling Sydöland, både under planeringsfasen av olika initiativ och vid genomförande av aktiviteter.

Under sommaren 2020 anordnade Kraftsamling Sydöland i samarbete med Region Kalmar ett studiebesök på Sydöland för representanter från Tillväxtverket. Utöver det har kontakt med nationella parter främst skett via deltagande i en mängd web-sändningar kring landsbygdsutveckling och tillgång till service på landsbygden.

5.3 Akademi och Forskning

För att nå full potential i ett utvecklingsprojekt är det viktigt att även den akademiska sektorn deltar. I ett försök att titta närmare på innovation och entreprenörskap i lokalsamhället inledde Kraftsamling Sydöland under 2020 samverkan med Institutionen för organisation och entreprenörskap på Linnéuniversitetet och deras projekt Ledarskap och entreprenörskap i Småland (LEIS). Projektet fortsätter att följa arbetet med Nätverk Sydöland.

Ett annat forskningsinitiativ Kraftsamling Sydöland etablerat kontakt med är *Zoonosprojektet* som har som mål att etablera ett forskningscentrum på Sydöland för att studera fågelburna infektioner. En förstudie slutfördes i juni 2020 som konstaterade att potentialen att utveckla ett forskningscenter i närheten av Ottenby fågelstation är god. Visionen för centret skulle vara: "Observera, förstå och utveckla kunskapen om flyttfåglar och zoonotiska infektioner för att förebygga spridningen av sjukdomar från fåglar till andra djur och människor" vilket ligger helt i linje med andra forskningsprojekt kring hur pandemier uppstår och sprids.

Kraftsamling Sydöland har också etablerat kontakt med EU-projektet CONTRA som studerar hur man kan sanera stränder från tång och sjögräs (så kallat släk) och istället nyttja avfallet som en framtida resurs. Projektet leds av professor William Hogland vid Linnéuniversitetet i Kalmar och flera campingägare på Öland deltar i projektet.

För Mörbylånga kommun kunde det vara intressant om dessa forskningsinitiativ, i samverkan mellan inblandade parter, kunde erbjudas gemensamma lokaler på Sydöland för sina aktiviteter. "Forskningsbyn" skulle också kunna bedriva utbildning, utvecklas till ett intressant besöksmål, erbjuda boende och utgöra värd för både svenska och utländska forskare.

6 Ekonomi

Kraftsamling Sydöland hade under 2019 en total budget på 1,5 miljoner kronor, varav 750 000 kr finansierades av Region Kalmar län, 650 000 kr finansierades av Mörbylånga kommun och 100 000 kr finansierades av Cementa Degerhamn. Av dessa användes drygt 1 miljon till personalkostnader, 131 000 kr till externa tjänster, 136 000 kr till investeringar, material och lokaler, 30 000 kr till resor och logi och 200 000 kr i schablonkostnader.

Under 2020 hade Kraftsamling Sydöland en budget på drygt 1 miljon kronor varav 600 000 kr finansierades av Mörbylånga kommun och knappt 500 000 kr av Region Kalmar län. Av dessa användes 815 000 kr till personalkostnader, 161 000 kr till externa tjänster, 47 000 kr till investeringar, material och lokaler, 5000 kr till resor och logi samt 163 000 kr i schablonkostnader.

Utöver det har både Mörbylånga kommun och Länsstyrelsen gått in med finansiering för tre mindre projekt inom företagsetablering, inflyttning och hamnutveckling, som startats upp av Kraftsamling Sydöland och som beskrivs i rapporten.

7 Reflektioner kring projektet

Projektet Kraftsamling Sydöland har, som tidigare beskrivits, sin upprinnelse i det varsel som lades på Cementa AB:s anläggning i Degerhamn i oktober 2018 och de konsekvenser som detta varsel skulle kunna medföra, både för anställda på Cementa, men också för det omgivande samhället. Kraftsamling Sydölands mål har därför varit att i görligaste mån minska de negativa samhällseffekterna och samtidigt stärka näringslivets omställningsförmåga.

Vid Kraftsamling Sydölands start konstaterades att en projektperiod på ett eller ett par år inte skulle vara tillräckligt för att genomföra en omställning i ett samhälle, utan enbart sätta igång en process. För att förtydliga vad som kunde förväntas uppnås under den initialt ettåriga projektperioden fördelades målsättningarna på projektspecifika mål och långsiktiga effektmål, som skulle uppnås på sikt.

Kraftsamling Sydöland förlängdes efterhand till att omfatta både 2019 och 2020 varvid de projektspecifika målen anpassades efter rådande förutsättningar, medan de långsiktiga effektmålen kvarstod.

7.1 Möjligheter och hinder vid företagsetablering

Vid etablering av ett företag på Sydöland är det viktigt att dra nytta av de förutsättningar som finns men samtidigt inte blunda för de begränsningar som kan finnas. Sydölands attraktiva natur- och kulturvärden skyddas på olika sätt och måste tas hänsyn till vid olika utvecklingsinsatser, som exempelvis nybyggnation och/eller företagsetableringar. I stort sett all jordbruksmark på Öland räknas som brukningsvärd, vilket också kan utgöra ett hinder vid nybyggnation eller etablering av ny verksamhet. Däremot finns det många tomma ekonomibyggnader på landsbygden som skulle lämpa sig väl för olika former av odling i slutna cirkulerande system där det brukade vattnet återanvänds, som tex landbaserad fiskodling, svampodling, odling av alger och odling av olika former av grönsaker. I och med bristen på grundvatten kan avsaltning av havsvatten och användning av cirkulära system vara intressanta alternativ.

En företagsetablering på Sydöland bör föregås av en analys över hur frekventa transporterna kommer att bli, då Sydölands långsmala geografi och med enbart en större väg mellan Färjestaden och Grönhögen, kan försvåra för tunga transporter. Vid en företagsetablering är det en styrka att fibernätet är väl utbyggt medan bitvis dålig mobiltäckning kan vara ett hinder.

7.2 Hamnarna som nav för utveckling av besöksnäringen

Hamnarna på hela södra Öland har en mycket stor attraktionskraft och utvecklingspotential vad gäller både besöksnäringen, men också för att locka nya inflyttare. Därför det är angeläget att dessa hamnar inte tillåts att förfalla, utan hålls i ett gott skick. Några av de mindre hamnarna är privatägda och drivs av hamnföreningar, vilket medför svårigheter att få fram tillräcklig finansiering för de stora renoveringsbehov som finns. Den stora industrihamnen i Degerhamn är den enda på Öland som har kapacitet att ta emot större, djupgående fartyg. Därför det är viktigt med en fortsatt dialog mellan Cementa Degerhamn AB och Mörbylånga kommun.

7.3 Projektets organisation

Fyra av medarbetarna i Kraftsamling Sydöland har haft en del av sin arbetstid förlagd till ordinarie anställning inom Mörbylånga kommun. Det har gjort att projektet tillförts en oerhörd styrka och bred kompetens och samtidigt inneburit att kanaler funnits in till de adekvata kontakter inom förvaltningar och avdelningar som projektet varit i behov av, både för information och för att lösa sitt uppdrag.

Det har varit värdefullt att offentlig, privat och ideell sektor varit representerade i den styrgrupp som bildades inför start av Kraftsamling Sydöland. För effektivare styrning av projektet hade det varit önskvärt med en minskning av styrgruppen till att omfatta enbart finansiärerna Mörbylånga kommun och Region Kalmar län medan övriga intressenter kunde ha utgjort en referensgrupp där målsättningar och uppnådda resultat kunnat diskuteras.

8 Fortsättning följer

Efter två år i projektform integreras nu Kraftsamling Sydölands initiativ i kommunens ordinarie verksamhet för att säkerställa kontinuitet och att flera delar av den kommunala organisationen blir engagerade i utvecklingsarbetet på Sydöland. Det finns alltid en risk att utvecklingsarbete tappar fart när projekt tar slut och därför har arbetet med implementering pågått kontinuerligt under Kraftsamling Sydöland. En stor fördel är att större delen av arbetsgruppen arbetar kvar i kommunen vilket skapar kontinuitet. Sedan projektet startade har den kommunala näringslivsorganisationen dessutom förstärkts med två resurser, en näringslivschef och en tjänst för att söka externa projektmedel. Förstärkningen innebär ökade möjligheter för kommunen att arbeta med utvecklingsfrågor framöver.

En av de viktigaste nycklarna i det fortsatta arbetet är det nya Nätverk Sydöland, som jobbats fram under projektet. Genom Nätverket kommer en kontinuerlig dialog föras om de viktiga frågorna för Sydölands utveckling och på så sätt säkerställa att de inte glöms bort eller prioriteras ner i kommunens ordinarie arbete. Nätverket kommer också bidra till ökad samordning mellan socknarna på Sydöland, vilket kan ha stor betydelse för den framtida utvecklingen.

Ett bra komplement till Nätverk Sydöland är Utvecklingsmedel Sydöland som kommer gå att söka även under 2021 och 2022. Det är sammanlagt 1,5 miljoner kronor som ska investeras på Sydöland och som kan användas av både föreningar, företag och kommunen för att snabbt och enkelt göra konkreta förbättringar. Utvecklingsmedlen har dessutom inspirerat till en kommunal landsbygdspeng som ska kunna nyttjas på liknande sätt i hela kommunen.

Den kommunala närvaron på Sydöland genom lokalkontoret i Södra Möckleby har varit väldigt värdefull och kontoret kommer därför finnas kvar som arbetsplats och mötesrum. Dessutom öppnas lokalkontoret i Södra Möckleby upp för att även räddningstjänstens personal ska kunna nyttja det efter projektet.

Kraftsamling Sydölands arbete med inflyttning har inspirerat och ökad inflyttning är ett kommunövergripande mål. I budgeten för 2021 finns medel avsatta för ytterligare inflyttningskampanjer och den nya webbsidan, som ska bli klar under 2021, kommer ha en förbättrad och utökad inflyttningssida. Under 2021 påbörjas också arbetet med att ta fram detaljplaner för stora delar av Grönhögen, vilka kommer vara prioriterade under året och förhoppningsvis kunna komma ut på samråd under hösten 2021. Innehållet i planerna kommer styras mycket av markägares och exploatörers intressen men ambitionen från kommunens sida är att de ska rymma möjligheter för både verksamheter och bostäder, bland annat seniorboenden.

Den kontinuerliga dialogen med Kalmar länstrafik, på både politisk nivå och mellan tjänstepersoner, fortsätter för att utöka och förbättra resmöjligheterna i hela kommunen. Under 2020-2023 deltar kommunen i projektet Klimatsmart resande i besöksnäringen, där svag kollektivtrafik på landsbygden är identifierad som en av de stora flaskhalsarna.

Arbetet med att utveckla besöksnäringen och kommunens hamnar har fått en extra skjuts genom Kraftsamling Sydöland och de extra projekt som Kraftsamling Sydöland startat. Resultatet är bland annat en bra förstudie över de olika hamnarnas behov och utvecklingsmöjligheter men också ett påbörjat och förstärkt samarbete mellan hamnar både innanför och utanför kommungränsen. Arbetet med utvecklingen av de kommunala hamnarna pågår liksom arbetet med att stärka samverkan både inom och utanför kommungränsen.

I projektet Kraftsamling Sydöland har fokus varit att sätta igång initiativ och skapa verkstad, snarare än att utveckla strategier och planer. Arbetet har i hög grad byggt på Strategin för utveckling av södra Öland som togs fram 2016. Under 2021 kommer strategin att aktualitetsprövas, vilket blir en bra möjlighet att reflektera över utvecklingsarbetet på Sydöland och hitta nya strategier för arbetet framåt.